

№ 45 (638)
Снежань 2016 года

Краязнаўчая газета

Выдаецца з красавіка 2003 года

bfk.by

У нумары:

- ☞ **Знаходкі: з паддашша
Дома ўрада –** стар. 2
- ☞ **На спачын: даследчык, архівіст
Анатоль Валахановіч –** стар. 3
- ☞ **Радаводы: фундатар Анатоль
Статкевіч-Чабаганаў і пісьменнік
Генрых Далідовіч –** стар. 4 і 5
- ☞ **Прадаўжальнік: танцмайстар
Мікола Котаў** стар. 7

24 лістапада прайшла першая імпрэза з цыклу
«Мой род – мая Радзіма» – сустрэча з краязнаўцамі Пастаўшчыны

Фота Алеся Сачанкі

Пазней – распавядзем падрабязнасці

На тым тыдні...

✓ 16 лістапада ў Дзяржаўным літаратурна-мемарыяльным музеі Якуба Коласа адкрылася выстаўка «Дастаеўскі наш...» да 195-годдзя з дня нараджэння Ф.М. Дастаеўскага і 150-годдзя выхаду рамана «Злачынства і пакаранне». Экспазіцыя падрыхтаваная з фондаў Дзяржаўнага літаратурна-мемарыяльнага музея Ф.М. Дастаеўскага і Літаратурна-краязнаўчага музея Дастоеўскай сярэдняй школы імя Ф.М. Дастаеўскага Іванаўскага раёна. Выстаўка арганізаваная ў межах пагаднення аб супрацоўніцтве паміж Дзяржаўным літаратурна-мемарыяльным музеем Якуба Коласа і Літаратурна-мемарыяльным музеем Ф.М. Дастаеўскага аб правядзенні сумесных выставачных і культурна-адукацыйных праектаў.

✓ 22 лістапада ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі адкрылася выстаўка

«Светлы след...», прымеркаваная да 125-годдзя з дня нараджэння Максіма Багдановіча. Напярэдадні знакавай даты Нацыянальная бібліятэка Беларусі і Нацыянальны архіў Рэспублікі Беларусь прадставілі кніжныя зборы і архіўныя дакументы па ўшанаванні памяці класіка беларускай літаратуры. З гэтага ж дня і да 31 снежня на вонкавым электронным светлавым табло бібліятэкі трансляваўся ўрыўкі з твораў М. Багдановіча.

✓ 23 лістапада ў Мастоцкай галерэі Міхаіла Савіцкага адкрылася персанальная выстаўка жывапісу Віктара Нямцова «Мельница времени», прымеркаваная да 75-годдзя мастака. У экспазіцыі прадстаўлена больш за 100 твораў заслужанага дзеяча мастацтваў Беларусі. Выстаўка – гэта аўтарскае ўспрыняцце рэчаіснасці, што грунтуецца на сувязі спадчыны і сучаснасці, на культурных традыцыях, экалогіі навакольнага

асяроддзя і захаванні гэтых сувязяў для нашчадкаў.

✓ 24 лістапада ў Цэнтральнай навуковай бібліятэцы НАН Беларусі імя Якуба Коласа адбылася прэзентацыя выдання «Лінгвістычны мікраатлас Тураўшчыны». Выключнае месца ў фармаванні беларускага этнасу займаюць Тураў і Тураўшчына – адзін са старажытных цэнтраў племя дрыгавічоў, што склалі яго аснову.

✓ 24 лістапада ў Мінскай абласной бібліятэцы імя А.С. Пушкіна адбылася прэзентацыя кнігі шведскай пісьменніцы Эвы Суса «Снежны чалавек у Мінску» ў перакладзе на беларускую мову Дзмітрыя Плакса і ў мастацкім афармленні Кацярыны Дубовік. Снежны чалавек, створаны Э. Суса, ужо знаёмы беларускаму чытачу – у 2013 годзе ў серыі «Каляровы ровар» выйшла аднайменная кніга ў перакладзе Алесі Баша-

рымавай, аформленая французскім мастаком Бенжамэнам Шо.

✓ 24 лістапада ў Літаратурным музеі А.С. Пушкіна (Вільня, Літоўская Рэспубліка) у межах заключанага пагаднення аб доўгатэрміновым творчым супрацоўніцтве адкрылася выстаўка да 110-годдзя пачатку творчай дзейнасці Якуба Коласа «Свайму часу і вечнасці».

✓ 25 лістапада ў Нацыянальным мастацкім музеі адбылася прэзентацыя «Панятоўскія – кароль, герой і ... музыкант». Да 200-годдзя з дня нараджэння вярнулася з нябыту імя кампазітара і славутага тэнара Юзафа Міхала Панятоўскага. На вечарыне прагучала яго музыка і творы М.К. Агінскага, Г. Даніцэці, Т. Касцюшкі.

✓ 25 лістапада ў Літаратурным музеі Петруся Броўкі пры ўдзеле беларускага жаночага партала velvet.by адбылася сустрэча «Польмя і рэвалюцыя Алеся Дудара» праекта «Чытаем сваё. Класіка» і размова

пра самага супярэчлівага паэта 1920-х гадоў.

✓ 26 лістапада ў Літаратурным музеі Петруся Броўкі прайшла цырымонія ўгаворвання пераможцаў конкурсу «Экслібрыс» імя Антона Луцкевіча. Конкурс штогод ладзіцца Саюзам беларускіх пісьменнікаў і сёлета быў прысвечаны маладой літаратурнай крытыцы і літаратуразнаўству. Пераможцамі сталі Антон Уласенка, Алена Карп, Паліна Піткевіч і Дар'я Латышава. У межах вечарыны адбыўся круглы стол «Ці ёсць будучыня ў літаратурнай крытыцы?» (мадэратар Ірына Шаўлякова).

✓ 26 лістапада ў мінскім клубе «Брюгге» прайшоў «Жывы Фэст». Дасведчаныя вандровнікі падзяліліся парадамі для падарожнікаў, паэты Віталь Рыжкоў, Наста Кудасова, Віктар Жыбуль і Андрэй Хадановіч чыталі свае вершы, а гурты «Акуце», «Naka», «Hurta» (усе з Беларусі), «Колір» (Адэса) заспявалі на сцэне.

Ідзе падпіска на 1-е паўгоддзе 2017 г. Вы можаце не толькі падпісацца самі, але прапанаваць выданне іншым.
Няхай шырыцца кола сяброў!

Таямніцы паддашша Дома ўрада

Дамы, як і людзі, маюць сваю біяграфію, свой дзень народзінаў, сваіх бацькоў (якія іх спраектавалі і пабудавалі), даглядчыкаў і лекараў, дзякуючы працы якіх працягваецца і аднаўляецца іх жыццё. Лёсы будынкаў цесна звязаныя з лёсамі людзей.

Будынку Дома ўрада, узведзенаму ў 1933 г. праекце архітэктара Іосіфа Лангбарда, пашанцавала ацалець у гады Вялікай Айчыннай вайны, быць сведкам шэрагу гістарычных падзеяў і пабачыць шмат цікавага на сваім вяку. Але хто б мог падумаць, што будаўнікі ў нашыя дні пад час планавага рамонтнага падтрэшша Дома ўрада нечакана ператворацца ў археолагаў, якім давядзецца старанна прасейваць своеасаблівы культурны пласт – сотні кілаграмаў пяску ў пошуках знаходак. Вось так гарышка ў цэнтры Мінска, якое, нібыта люстраная машына часу, захавала адбіткі эпохаў жыцця людзей, апынулася ў цэнтры ўвагі спецыялістаў. Можна толькі здагадацца, як больш за тысячу самых неверагодных прадметаў апынуліся на паддашкі ў дзесяцігоддзі праляжалі ў пяску.

Амаль паўгода працягвалася праца спецыялістаў Прэзідэнцкай бібліятэкі Рэспублікі Беларусь, куды перадалі нечаканы скарб, па вывучэнні і падрыхтоўцы артэфектаў да экспанавання. Знаходкі чысцілі, рэстаўравалі, сістэматызавалі, тэксты перакладалі з нямецкай, польскай і грузінскай моваў. Адабраныя для выстаўкі прадметы сабралі ў тры раздзелы і прадставілі наведнікам у экспазіцыі «Дом урада – гісторыя, дакументы, людзі».

У першы раздзел змясцілі знаходкі 1933 – 1941 гг. – часу будаўніцтва Дома ўрада і даваеннага жыцця. Гэта будаўнічыя прылады і прыстававанні, якія выкарыстоўваліся пры ўзвядзенні будынка, рэчы будаўнікоў, тагачасныя пісьмовыя прылады, дакументы розных камісарыятаў архіва СНК, літаратура з урадавай бібліятэкі, якая з 1938 г. насіла імя Максіма Горкага і працавала да 23 гадзінаў 45 хвілін.

Сярод будаўнічых прыладаў прыцягваюць увагу выдатна захаваны будаўнічы страхавачны пояс, вялікія каваныя цвікі, кельні. З рэчаў будаўнікоў – бутэлек з пад знакамітага «Тройнага одеколна» вытворчасці Маскоўскай парфумерна-касметычнай фабрыкі № 3 «ТЭЖЭ». Цікаваць выклікаюць узоры запалкавых пушак Барысаўскай запалкавай фабрыкі імя Кірава, калекцыя пачак ад тытунёвых вырабаў папулярных марак, па якіх можна вывучаць геаграфію СССР: «Гурзуф», «Казбек», «Ленінград», «Дынама», «Прыбой», «Волна» і інш. Адметнасцю афармлення іх упакоўкі з'яўляецца наяўнасць агітацыйна-прапагандысцкіх надпісаў.

У другім, самым вялікім і змястоўным раздзеле, што распаўсюдае аб перыядзе фашысцкай акупацыі Мінска 1941 – 1944 гг., дэманструюцца фотаздымкі, разнастайная ўпакоўка ад прадуктаў харчавання, сродкаў гігіены, этыкеткі, чарцяжы, карты, канверты, паштоўкі, прыватныя лісты, асабістыя рэчы вайскоўцаў, дакументы штабоў нямецкіх вайсковых фармаванняў і акупацыйнай улады, кнігі, фрагменты шматлікіх нямецкіх перыядычных выданняў.

Уражвае грунтоўнасць экіпіроўкі вайскоўцаў, інфармацыйнага забеспячэння, асартымент прадуктаў харчавання, вітамінаў, цыгарэтаў, гігіенічных і лекавых сродкаў, алкагольных напояў, сродкаў догляду за скурай і абуткам, сярод якіх вырабы сусветна вядомых кампаніяў: «Fasan» (лёзы для галення),

юць тытунь, папярсы і цыгарэты, якія дзяўчына раздавала ахвочым.

З друкаваных артэфектаў на выстаўцы ў вялікай колькасці прадстаўлены нямецкія перыядычныя выданні, у тым ліку матэрыялы фашысцкай прапаганды, ёсць і выданне на нямецкай мове акупацыйнай адміністрацыі Мінска «Minsker Zeitung» («Мінская газета»).

Пад уражаннем ад убачанага міжволі прыходзіць да думкі, што, маючы такую грунтоўную падрыхтоўку, забеспячэнне, дысцыплінаваныя і арганізаваныя фашысты ўсё ж не здолелі перамагчы. Не здолелі таму, што дух і воля абаронцаў сваёй зямлі былі мацней за непераможнае нямецкае войска, якое падпарадкавала сабе амаль усю Еўропу.

Дарэчы, як паведаміў дырэктар бібліятэкі Сяргей Квачан, інфармацыю пра дзейнасць пошты і бібліятэкі ў будынку Дома ўрада пад час акупацыі пацвердзіў сведка тых падзеяў – 95-цігадовы Уладзімір Папоў, які працаваў тут, калі быў у палоне. Цікава таксама, што ў матэрыялах Нюрнбергскага працэсу ёсць звесткі аб фондах беларускай Ура-

давай бібліятэкі імя М. Горкага, «дзе было сабрана самае каштоўнае з усёй сферы навукі». За час акупацыі каштоўнасці былі раскрадзеныя, і толькі частка кніг была знойдзена ў падвалах завода «Фокс-Вульф» недалёка ад г. Познань.

Трэці раздзел выстаўкі змяшчае матэрыялы 1945 – 1960 гг., часу адраджэння краіны пасля вайны. Бібліятэка адчыніла свае дзверы для чытачоў ужо на чацвёрты дзень пасля вызвалення Мінска.

Дзякуючы намаганням супрацоўнікаў бібліятэкі ў гісторыю Дома ўрада былі ўпісаныя новыя старонкі. Экспанаты новай выстаўкі пажадалі атрымаць у свае фонды супрацоўнікі Дзяржаўнага музея Вялікай Айчыннай вайны, Лепельскага краязнаўчага музея. Зацікаўленаць у выкарыстанні прадметаў у якасці рэквізіту для кіназдымак выказалі супрацоўнікі кінастудыі «Беларусьфільм».

Лёс нечаканага скарбу пакуль не вызначаны. Бібліятэка не мае адпаведных памяшканняў для захоўвання музейных экспанатаў. Можна прапанаваць наступны варыянт: пакінуць у фондзе бібліятэкі поўны спіс знаходак і літаратурныя крыніцы; артэфекты, што маюць дачыненне да дзейнасці бібліятэкі, перадаць у невялікую экспазіцыю Музея гісторыі бібліятэкі; астатнія – прапанаваць музеям краіны, у тым ліку – прадпрыемстваў: Барысаўскай запалкавай і Гродненскай тытунёвай фабрыкам.

А пакуль з выстаўкай могуць пазнаёміцца наведнікі чытальнай залы бібліятэкі ў правым крыле Дома ўрада. Экскурсіі ладзяцца па папярэднім запісе, дамовіцца можна па тэл. 8 (017) 222-42-90. Таксама можна замовіць экскурсію і ў Музей гісторыі бібліятэкі.

Наш кар.
Фота
Наталі КУПРЭВІЧ

«Maggi» (супавыя кубікі), «Trans-lanta» (тытунь), «Nivea», «Lacalut» (сродкі гігіены), «Boehringер Ingelheim» (лекі), «Silo» (крэм для абутку). Дастаўленае з Еўропы ў бутэльках вінаграднае віно закусвалі французскімі і партугальскімі сардзінамі ў аліўкавым алеі, сметанковае печыва «Butter keks» запівалі фруктовай гарбатай, якую заварвалі ў пакуначку. Карысталіся шампунямі, касметычнымі сродкамі для твару, масажу, ад мазалёў і агрубелай скуры і г.д.

Да каштоўных экспанатаў можна аднесці брытву для галення фірмы «Solingen», а таксама надрукаваны на машыны ліст, у якім немка Ханна, якая працавала тэлеграфісткай на пошце ў будынку Дома ўрада, распавядае бацькам пра сваю працу і вольны час. Яна паведамляе, што сярод супрацоўнікаў яна самая маладая, яе змена – 10 гадзінаў і паўтара дні – адпачынак. Піша, што акрамя харчавання ёй выда-

Адноўім Будслаўскую святыню разам!

Нагадваем нашым чытачам, што летась Беларускі фонд культуры распачаў акцыю па зборы сродкаў на рэстаўрацыю Будслаўскага касцёла бернардзінцаў. Дапамогі патрабуюць алтар XVII ст. у капліцы Святой Варвары, арыгінальны арган XVIII ст. і фрэскі Казіміра Анташэўскага. Таксама ў планах стварэнне адпаведнай інфраструктуры і ўмоваў побыту для пілігрымаў і экскурсійных групаў. Гэтую ініцыятыву падтрымалі Нацыянальная камісія Рэспублікі Беларусь па справах ЮНЕСКА, Мітрапаліт Мінска-Магілёўскі арцыбіскуп Тадэвуш Кандрусевіч, Беларускі камітэт Міжнароднай Рады па помніках і мясцінах (ІКАМОС). Сёлета акцыя працягваецца.

Вядзецца збор сродкаў на рэстаўрацыю адзінага ў Беларусі Нацыянальнага санктуарыя Маці Божай Будслаўскай. Свой уклад у гэтую справу вы можаце зрабіць непасрэдна ў касцёле Святога Сымона і Святой Алены ў Мінску, Будслаўскім касцёле Унебаўзяцця Найсвяцейшай Панны Марыі, а таксама пералічэннем сродкаў на дабрачынны рахунак, адкрыты пры Беларускім фондзе культуры ў Белінвестбанку. Імёны ахвяравальнікаў і назвы арганізацыяў будуць ушанаваныя на памятнай дошцы ў Будслаўскім касцёле і надрукаваныя ў «Краязнаўчай газеце».

Падаем рэквізіты для ахвяравання ў беларускіх рублях:

№ 3135741330025, г. Мінск, ОАО «Белінвестбанк», РБ. Дирекция по г. Минску и Минской области, код 739, Минск, ул. Коллекторная, 11. БИК 153100739, УНП 100081886, ОКПО 37449864; с пометкой «На реставрацию Будслаўскага костёла»; тел. бухг. (+ 375 017) 283 28 24.

Грамадскае аб'яднанне «Беларускі фонд культуры» інфармуе, што за час збору ахвяраванняў пазабюджэтных сродкаў на выкананне праекта «Адноўім Будслаўскую святыню разам!» ад грамадзянаў і арганізацыяў Беларусі атрымана на спецыяльны рахунак Беларускага фонду культуры 5986 рублёў 86 капеек.

Памяці краязнаўцы

Рыцар гістарычнай праўды

Культурна-асветная грамадскасць са смуткам і горыччу даведлася пра смерць нашага даўняга сябра і аднадумцы, паважанага гісторыка, краязнаўцы і даследчыка-архівіста Анатоля Іосіфавіча ВАЛАХАНОВІЧА.

Лёс Анатоля Валахановіча мог бы служыць узорам для жыццяпісу многіх беларусаў-інтэлігентаў, якія нарадзіліся ў перадавеныя гады. Вучоба ў сярэдняй школе, заканчэнне гісторыка-філалагічнага факультэта Мінскага дзяржаўнага педагагічнага інстытута. Затым была педагагічная праца, служба ў Савецкім войску, а з 1968 года – праца ў выдавецтвах «Беларуская Энцыклапедыя», «Навука і тэхніка», Беларуска-навукова-даследчым інстытуце дакументазнаўства і архіўнай справы на пасадзе старэйшага навуковага супрацоўніка.

У чатырнаццаць гадоў Анатоль пачаў пісаць нататкі ў «раёнку», а першыя артыкулы ў беларускай маладзёжнай прэсе пачалі публікаваць у 1959 годзе. Друкаваў матэрыялы на гістарычныя, літаратурныя і

культурныя тэмы, актыўна займаўся даследаваннем краязнаўчых матэрыялаў і крыніцаў. Вялікую ўвагу ў сваіх гістарычных пошуках ён надаваў тэме рэпрэсіяў 20-50 -х гадоў мінулага стагоддзя.

Анатоль Іосіфавіч быў аўтарам (ці сааўтарам) шматлікіх кніг і брашур па гісторыі свайго радзіннага куточка – Дзяржыншчыны (старадаўняй Койданаўшчыны), актыўна ўдзельнічаў у стварэнні тома гісторыка-дакументальнай хронікі «Памяць. Дзяржынскі раён» (2004).

А. Валахановіч з'яўляўся аўтарам шматлікіх навуковых і навукова-папулярных артыкулаў для энцыклапедычных выданняў, гістарычных і краязнаўчых зборнікаў, матэрыялаў навуковых канферэнцыяў, публікацыяў у часопісах і газетах.

Пры ўдзеле Анатоля Іосіфавіча на Беларускім тэлебачанні былі створаныя некалькі тэлеперадачаў, у тым ліку, прысвечаных знакамітаму мінскаму галаве Каралю фон Гутэн-Чапскаму і яго ролі ў развіцці горада.

А. Валахановіч таксама браў актыўны ўдзел у стварэнні многіх музеяў на Дзяржын-

шчыне, у прыватнасці, Музея гісторыі Дзяржынска, дапамагаў у распрацоўцы канцэпцыяў экспазіцый іншых музеяў Дзяржынскага раёна.

Дзякуючы даследаванням Анатоля Іосіфавіча, як гісторыка і архівіста, у навуковы ўжытак было ўведзена некалькі важных для нацыянальнай гісторыі персаналіяў, у тым ліку рэпрэсаваных: гісторыка і археолага Міхася Адзярыны, краязнаўцы і археолага Алеся Нямцова, археолага Алеся Рынейскага. Ён сабраў малавя-

домыя факты з жыцця гісторыкаў, даследчыкаў койданаўскай даўніны І.Ф. Шпілеўскага і А.А. Баброўскага. Адшукаў матэрыялы і апублікаваў у мясцовай газеце і томе «Памяць. Дзяржынскі раён» краязнаўчы артыкул пра жыццё і дзейнасць інжынера, вучонага і вынаходніка з вёскі Вясельы Вугал Эдуарда Альгердавіча Вераценскага.

Як аўтар матэрыялаў на гістарычную тэму, А. Валахановіч супрацоўнічаў з рэдакцыямі газет і часопісаў «Літаратура і мастацтва», «Полымя», «Нёман». Быў ён шматгадовым аўтарам і «Краязнаўчай газеты».

Мы, сябры культурна-асветнага клуба «Спадчына», будзем памятаць Анатоля Іосіфавіча, як актыўнага ўдзельніка большасці акцыяў клуба на карысць нацыянальнага Адраджэння на мяжы стагоддзяў: наш сябра веў летапіс дзейнасці клуба, ствараў і публікаваў у сродках масавай інфармацыі артыкулы, прысвечаныя клубу і яго сябрам. Дапамагаў у арганізацыі вечарынаў памяці выдатных беларускіх дзеячаў культуры, гісторыкаў і краязнаўцаў.

Для «Энцыклапедыі гісторыі Беларусі» і «Энцыклапедыі Беларусі» ён напісаў артыкул, прысвечаны шматграннай культурна-асветніцкай дзейнасці клуба «Спадчына». Прымаў непасрэдны ўдзел ва ўстаноўцы ў Старадарожскім музеі першага ў краіне помніка выдатнаму беларускаму гісторыку Міколу Улашчыку, а таксама – у адкрыцці там скульптураў Ефрасінні Полацкай, Льва Сапегі, Васіля Быкава, знака героям Грунвальдскай бітвы.

Анатоль Іосіфавіч мае як дзяржаўныя ўзнагароды, так і ўзнагароды Камітэта ўшанавання культурна-асветнага клуба «Спадчына», якімі вельмі ганарыўся.

Для ўсіх нас, хто ведаў Анатоля Валахановіча па дзейнасці клуба «Спадчына», страціў даўняга і добрага сябра, мудрага дарадцы стала не толькі падставай для смуткавання, але і заклікам да далейшай працы на карысць нашай любімай айчыны – Беларусі, росквіту яе культуры, вяртання яе гістарычнай памяці.

Сябры культурна-асветнага клуба «Спадчына»

ГА «Беларускі фонд культуры» і рэдакцыя «Краязнаўчай газеты» смуткуюць з прычыны смерці даўняга сябра БФК. Выказваем шчырыя спачуванні родным, блізкім, сябрам і калегам Анатоля Іосіфавіча Валахановіча.

Сустрэча ў Баравіках

Добрыя і цёплыя сувязі ўсталяваліся паміж літаратарамі і краязнаўцамі Дзяржыншчыны і жыхарамі вёскі з прыемнай для кожнага заўзятага грыбніка назвай Баравікі. І хоць знаходзіцца яна амаль на ўскраіне Дзяржынскага раёна, апошнімі гадамі стала асяродкам культурнага і творчага жыцця раёна.

Амаль кожную восень жыхар вёскі малдаванін Васіль Семянюк на сваёй сядзібе ладзіць свята пад назвай «Вянок дружбы», прысвечанае беларуска-малдаўскаму сяброўству. На ім заўсёды прысутнічаюць супрацоўнікі пасольства Рэспублікі Малдова на чале з паслом Георгіем Хіаарэ. Сёлета ў свяце браў удзел і пасол Румыніі ў нашай краіне спадар Віарэл Машану з жонкай. Былі таксама запрошаныя паэты дзяржынскага літаратурнага аб'яднання «Выток», якія парадавалі гасцей і гаспадароў імпрэзы сваімі творами. Не забываюць наведваць вёску Баравікі і прадстаўнікі беларускіх СМІ. Нядаўна адбылася цікавая сустрэча жыхароў вёскі з калектывам рэдакцыі часопіса сатыры і гумару «Вожык» і карыкатурыстам, шаржыстам Аляксандрам Каршаківічам.

А ў адзін з лістападаўскіх дзён, што сваім снегамым покрывам нагадаў зіму, у Баравікі на сельскую бібліятэку «абрынуўся» дэсант паэтаў Дзяржыншчыны, у якім як

краязнаўца і складальнік крыжаванак браў удзел і аўтар гэтых радкоў. Для паездкі ў вёску, якая знаходзіцца амаль за 40 кіламетраў ад райцэнтра, дырэктар Дзяржынскай цэнтралізаванай бібліятэчнай сістэмы Валянціна Клімовіч выдзеліла аўтобус.

У чытальнай зале гасцей (сярод якіх былі пісьменнікі Рэгіна Рэўтовіч, Людміла Круглік, Антон

Р. Рэўтовіч (справа) з чытачамі

Спявае «Баравічанка»

Анісовіч, Вольга Жыбурт) гасцінна сустрэлі загадчыца бібліятэкі Маргарыта Трэшчанка і загадчыца сельскага Дома культуры, удзельніца ансамбля «Баравічанка» Марыя Рагоза. Прыемна ўражае чысціня ва ўстанове, мноства кніг беларусіх паэтаў і празаікаў, а таксама партрэты Ефрасінні Полацкай і Міколы Гусоўскага, якія бібліятэцы падараваў мастак, артыст ансамбля народнай песні «Баравічанка», аўтар шэрагу вершаў на беларускай мове, сябра літаб'яднання «Выток» Васіль Семянюк. Я раней распавядаў пра гэтага цікавага чалавека, які, пражыўшы ў Беларусі 25 гадоў, вывучыў беларускую мову. Ягонныя гумарэскі і вершы з'яўляюцца ў раённай газеце і часопісе «Вожык», беларускамоўныя вершы баяніст і кампазітар Сяргей Ціханаў паклаў на музыку.

На сустрэчу з паэтамі завіталі з паўсотні чалавек, сярод якіх былі вучні мясцовай школы, настаўнікі, проста аматары паэзіі. Маргарыта Трэшчанка павіншавала прысутных з літаратурным святам і дала слова Вользе Жыбурт, якая далей вяла рэй. Рэгіна Рэўтовіч прачытала свае вершы пра восень, каханне, пазнаёмліла з новымі байкамі. Цікавымі былі выступленні Людмілы Круглік, Васіля Семянюка (ён свой верш «Беларусь – Малдова» прачытаў па-беларуску і па-малдаўску ва ўласным перакладзе).

Ёсць у творчасці мясцовых аўтараў і краязнаўчых вершы, дзе распавядаецца пра мінулае Дзяржынска (гістарычнае Койданава), Нясвіжа ды іншых старажытных беларускіх гарадоў. А некаторыя творы Л. Круглік і В. Семянюка былі пакладзеныя на музыку кампазітарам Сяргеем Ціханавым і Тамарай Кашчэвай, на сустрэчы іх выканаў ансамбль «Баравічанка», у якім удзельнічае і жонка В. Семянюка – беларуска Ніна. Выступленнем калектыву і завяршылася сустрэча. Ахвочыя маглі набыць нядаўна выдадзеныя зборнікі вершаў Р. Рэўтовіч і Л. Круглік з аўтографамі аўтараў. Паўны я, што тая цёплая творчая сустрэча ў пахмуры лістападаўскі дзень на доўга запомніцца жыхарам вёскі.

Лявон ЦЕЛЕШ, г. Дзяржынск

Стагоддзі Беларускай Культуры

Кнігі, што вяртаюць нас да саміх сябе

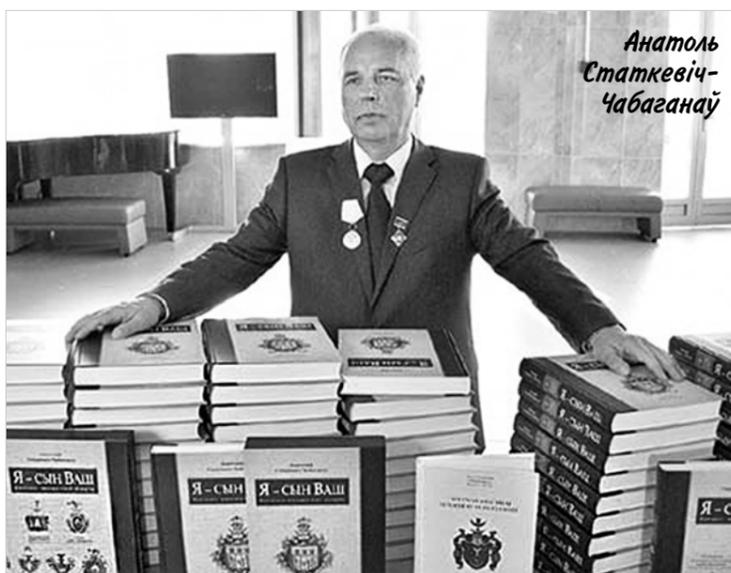
Як і штогод, у Год культуры Любаншчына адзначае юбілейныя даты знакамітых людзей свайго краю. Сярод іх **Анатоль Статкевіч-Чабагану** – пісьменнік, даследчык, фундатар, ураджэнец вёскі Засмужжа.

Анатоль Васільевіч – аўтар серыі кніг па гісторыі старажытных беларускіх родаў «Я – сын Ваш», выбраныя раздзелы з якіх уключаны ў навучальную праграму па беларускай літаратуры для пазакласнага вывучэння. Аўтар-укладальнік кнігі «Маляваныя сны Паўла Марціновіча» пра вядомага на Любаншчыне мастака, прадстаўніка інсітнага мастацтва.

Анатоль Васільевіч аказвае дабрачынную дапамогу дзіцячым дамам, з'яўляецца ініцыятарам усталювання помнікаў святой Сафіі, княгіні Слуцкай, у Слуцку (2000 год) і ў Мінску (2012 год).

Творчая і грамадская дзейнасць А. Чабаганова садзейнічае захаванню славянскіх традыцый, духоўных каштоўнасцяў і культурнай спадчыны, выхаванню ў маладога пакалення любові да Айчыны.

У рамках раённага праекта «Наша спадчына» ў публічных бібліятэках раёна прайшлі мерапрыемствы з нагоды 70-годдзя славутага ўраджэнца Лю-

Анатоль Статкевіч-Чабагану

баншчыны. Літаратурную імпрэзу «Я – сын Ваш» ладзіла Любанская раённая цэнтральная бібліятэка, літаратурная гадзіна «Тут мае карані, тут мой лёс» адбылася на радзіме пісьменніка ў Рачэнскай сельскай бібліятэцы. Сустрэча, што прайшла з удзелам землякоў, сяброў і сваякоў пісьменніка, была вельмі цёплай і ветлівай. Успаміны пра маленства, юнацкія гады і сяброўства з пісьменнікам-земляком расчулілі ўсіх прысутных. Вершы

чыталі дзеці, а бібліятэкар Вальянціна Цімафееўна Лапановіч расказала пра творчую дзейнасць пісьменніка і пазнаёміла з кнігамі, якія выйшлі ў свет.

Ва ўсіх бібліятэках былі арганізаваныя прэзентацыі тэматычных і кніжных выставак «Вяртанне да вытокаў», дзе прадстаўлена творчасць земляка.

Святлана БАБРОЎНІК, загадчык аддзела бібліятэчнага маркетынгу Любанскай раённай бібліятэкі

«І застаўся ты ў нашых душах...»

27 кастрычніка ў Гудзевіцкай сельскай бібліятэцы ў рамках раённага бібліятэчнага конкурсу «Год культуры крочыць па краіне» адбылася літаратурная вечарына «І застаўся ты ў нашых душах...», прысвечаная 125-годдзю з дня нараджэння генія зямлі беларускай **Максіма Багдановіча**. На мерапрыемстве прысутнічалі актыўныя чытачы бібліятэкі, аматары творчасці паэта.

Вядучыя вечарыны Ілля Мазаль і Вольга Рэйшэль

Вядучыя, вучні старшых класаў Гудзевіцкай СШ Ілля Мазаль і Вольга Рэйшэль, пазнаёмілі прысутных з жыццёвым і творчым шляхам таленавітага паэта.

Міхаіл Занеўскі

Маргарыта Ялоўчык

Прысутныя мелі магчымасць пачуць песні беларускіх кампазітараў на словы М. Багдановіча, якія прагучалі ў выкананні супрацоўніцы бібліятэкі Вольгі Залеўскай і вучаніцы Гудзевіцкай СШ Карыны Цыдзік. Іх меладычныя галасы напоўнілі мерапрыемства асаблівым гучаннем. На фоне музыкі пранікнёна чыталі вершы класіка беларускай літаратуры вучні Гудзевіцкай СШ Маргарыта Ялоўчык і Міхаіл Занеўскі.

У рамках вечарыны дзейнічала выстаўка «І застаўся ты ў нашых душах...», на якой былі прадстаўлены цікавыя матэрыялы з фондаў Гудзевіцкага дзяржаўнага літаратурна-краязнаўчага музея: радавод **Максіма Багдановіча** па маці; фотаздымкі М. Багдановіча ў Вільні і Ракуцёўшчыне ў 1911 г., копія карткі, пісаная рукою **Максіма Багдановіча** да Зоські Верас пад час гульні ў пошту (канец 1916 г. ці пачатак 1917 г.), якую ў свой час перадала музею пісьменніца. На кніжнай выстаўцы «Пяром душа вадзіла» дэманстраваліся паэтычныя зборнікі паэта, літаратура аб яго жыцці і дзейнасці. Мерапрыемства суправаджалася мультымедынай прэзентацыяй.

Вольга КОРШУН, метадыст аддзела бібліятэчнага маркетынгу Мастоўскай раённай бібліятэкі

Каля помніка святой праведнай Сафіі, княгіні Слуцкай, у дзень яго адкрыцця. Злева направа: Андрэй Анатольевіч, Анатоль Васільевіч, Тамара Фёдарэўна, Сяргей Анатольевіч Чабаганавы. Слуцк. 24.09.2000 г.

Удзельнікі літаратурнай вечарыны

Покліч пісьменніка і грамадзяніна

Лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Рэспублікі Беларусь імя Якуба Коласа прэзаіт Генрых Далідовіч сёлета адзначыў свой 70-гадовы юбілей. Пісьменнік даўно знаёмы нашым чытачам як таленавіты раманіст, тонкі лірык і глыбокі даследчык гісторыі роднага краю. Яго трылогія «Гаспадар-камень», раманы «Покліч роднага звона», «Заходнікі», гісторыка-публіцыстычны роздум «БНР-БССР» ствараюць праўдзівую карціну жыцця беларускага народа ў часы гістарычных выпрабаванняў, дазваляюць асэнсаваць шлях беларускага народа да незалежнасці і дзяржаўнасці.

Грамадскасць, сталічная інтэлігенцыя і прыхільнікі творчасці пісьменніка павіншавалі Генрыха Вацлававіча пад час юбілейнай вечарыны, якая адбылася ў бібліятэцы імя Адама Міцкевіча пры мінскім касцёле Святых Сымона і Алены. Яе дырэктар Галіна Івуць ад імя супрацоўнікаў установы вітала прысутных і запрасіла гасцей да актыўнага абмеркавання творчасці пісьменніка, кнігі якога шырока прадстаўлены ў чытальнай зале і абанеменце бібліятэкі.

Як заўважыў старшыня Саюза беларускіх пісьменнікаў Барыс Пятровіч: «Генрых Вацлававіч – чалавек вельмі сціплы, шырока адзначаць свой юбілей адмовіўся. Мы толькі павіншавалі яго на Радзе СБП, і гэтая вечарына, фактычна, першая спроба шырока адзначыць яго юбілей».

Барыс Пятровіч

Б. Пятровіч падкрэсліў, што Г. Далідовіч належыць пакаленню, якое знаходзіцца паміж «шасцідзясятнікамі» і «васьмідзясятнікамі» (ці пакаленнем «Тутэйшых»). Старшыня СБП адзначыў ролю Г. Далідовіча як галоўнага рэдактара часопіса «Малодосць» у публікацыі першых твораў маладых пісьменнікаў у серыі «Бібліятэка «Малодосці»». Пад іх сціплымі вокладкамі выходзілі ў свет першыя кнігі самых цікавых літаратараў генерацыі «Тутэйшых»: Анатоля Сыса, Андрэя Федарэнкі, Алеся Наварыча і іншых аўтараў. «Без перабольшвання можна сказаць, – падкрэсліў выступоўца, – амаль уся маладая літаратура новай, незалежнай Беларусі пачынала свой шлях у літаратуру дзякуючы «Малодосці» і яе пільнаму рэдактару».

Юбіляр, апавядаючы пра свой літаратурны шлях, адзна-

Генрых Далідовіч

чыў, што спачатку яго натхнялі ўспаміны пра сваё дзяцінства ў заходнебеларускай вёсцы, пра першыя ўрокі, якія даваў малому Генрыху бацька-каваль, цяжкія пасляваенныя часы, калі людзі вярталіся да мірнага жыцця, пазней – побыт і праца настаўніка.

Генрых Вацлававіч звярнуў увагу, што вялікую ролю ў стаўленні яго як пісьменніка гістарычнага напрамку адыграў выдатны беларускі гісторык Мікола Ермаловіч, які стаў другім (пасля Івана Навуменкі) настаўнікам. Менавіта Мікола Іванавіч пасвяціў яго ў тайны летапісаў, старажытных хронік і рукапісаў. «Для нас было гонарам першымі апублікаваць у «Малодосці» «Старажытную Беларусь» М. Ермаловіча, якая налічвала больш за тысячу спасылак на разнастайныя гістарычныя крыніцы. Невергодна, але невідучы чалавек стаў больш відучым, чым шматлікія прафесійныя навукоўцы!», – дадаў Генрых Вацлававіч.

Распавёў таксама, што да гістарычных даследаванняў яго натхнялі і іншыя людзі. Напрыклад, цёзка па прозвішчы кандыдат медыцынскіх навук Казімір Далідовіч, які прапанаваў стварыць радавод Далідовічаў. Праз некаторы час склалі яго; аказалася, сямейная галіна Г. Далідовіча пусціла карані ў пачатку XVIII стагоддзя.

Пісьменнік і літаратурны крытык Алесь Пашкевіч адзначыў, што для яго Генрых Далідовіч уяўляе эталон прэзаіта – надзвычай працаздольнага і адказнага, арганічнага ў сваім стаўленні да жыцця, сям'і, сяброў і калегаў, да гаспадарчых справаў на лецішчы на Лысай Гары.

На старонках дадатку да газеты «Новы час» «Літаратурная Беларусь» не так даўно былі апублікаваныя ўспаміны Г. Далідовіча пра сваіх настаўнікаў. І

кожнаму з іх, ад настаўніка беларускай мовы ў школе да свайго выкладчыка, народнага пісьменніка Беларусі Івана Навуменкі, аўтар знаходзіць словы ўдзячнасці за тое добрае, што змаглі ўкласці ў душу маладога тады аўтара. Гэтыя людзі дапамагалі, па словах А. Пашкевіча, «ісці да нябёсаў, да беларускага духу і духоўнасці». «Калі гаварыць аб прэзе Г. Далідовіча глабальна, то яго творы – гэта гісторыя падзеяў, гісторыя духу і пачуцця», – скончыў выступ А. Пашкевіч.

Сваімі ўспамінамі і шчырымі словамі віншаванняў юбіляру падзялілася з прысутнымі Валерыя Навуменка, дачка народнага пісьменніка Беларусі І. Навуменкі. Яна добрым словам успомніла былы Саюз пісьменнікаў Беларусі, яго сяброў і паважлівыя ўзаемяны, якія былі паміж беларускімі пісьменнікамі ў той час. Валерыя Іванаўна адзначыла, што ў яе сям'і, як і ў сям'і Далідовічаў, бацькі належалі да розных хрысціянскіх канфесіяў, і гэта адпавядала талерантнаму менталітэту беларусаў. Гэтыя рысы нашых людзей адбіліся ў творчасці Генрыха Вацлававіча, знайшлі адлюстраванні ў яго аповесцях і раманах.

Уражаннямі ад літаратурных твораў Далідовіча з прысутнымі падзяліўся пісьменнік Кастусь Травень, а свае ўзнёслыя вершы прысвяціў юбіляру паэтэса Ядвіга Рай.

Казімір Далідовіч

Генрыха Вацлававіча памятаюць і па працы на пасадзе намесніка галоўнага рэдактара «Краязнаўчай газеты». З 2003 года ён апублікаваў шмат краязнаўчых артыкулаў, успамінаў пра беларускіх пісьменнікаў, даследаваў радаводы знакамітых беларусаў. Многім чытачам запамніліся матэрыялы Генрыха Вацлававіча па садоўніцтву і грамадзянству ў рубрыцы «Парады ад дзядзькі Антося». Супрацоўнікі рэдакцыі, пазаштатныя карэспандэнты «Краязнаўчай газеты» далучаюцца да віншаванняў Генрыху Вацлававічу і жадаюць здароўя, творчага натхнення дзеля новых літаратурных адкрыццяў.

Анатоль МЯЛГУЙ,
фота аўтара

На хвалі «Залатога ўзросту»

Сёлета ў лістападзе клуб «Залаты ўзрост» пры Уздзенскай цэнтральнай раённай бібліятэцы імя П. Труса адзначыў сваё 20-годдзе. Клуб створаны для тых, хто хоча бавіць вольны час сярод аднадумцаў, раскрыць свае таленты, падзяліцца жыццёвымі гісторыямі. Так было яшчэ пры колішнім дырэктары бібліятэкі Клаўдзіі Роговай. Ужо цяперашні дырэктар Аксана Драчан, загадчык аддзела абслугоўвання Святлана Нісцюк, выдоўца сустрэчаў Алена Кучук выступаюць гаспадынямі бібліятэчнай гасцёўні, дзе ладзяцца цікавыя сустрэчы і імпрэзы.

Клуб пастаянна папаўняецца новымі ўдзельнікамі. Няўмольны час забраў з жыцця 25 чалавек з першага складу клуба. Узрост і жыццёвыя абставіны не дазволілі прыйсці на юбілей суполкі ўсім сённяшнім сябрам клуба, але пяць пастаянных удзельнікаў змаглі прысутнічаць на імпрэзе.

Сардэчна вітала ўсіх Дзіяна Марканак, намеснік начальніка ад-

дзела ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі Уздзенскага райвыканкама. Задорынку жыццялюбства ўнёс у вечарыну Анатоль Якуценка ад імя ветэранаў раёна.

Пра маладыя гады, апаленыя вайной, і шлях аднаўлення краіны ўспоміў ветэран Уладзімір Парабковіч, 90-годдзе якога ўрачыста адзначылі ў сценах

бібліятэкі ў красавіку. Вячаслаў Галенчык, Наталля Булат шчыра распавялі аб тым, які зарад бадзёрасці даюць такія сустрэчы для пенсіянераў. Сваю новую песню падарыла клубу Вольга Бокуць-Чабатарова. Валянціна Шытыка прачытала байку і віншавальны верш, які прысвяціла ўдзельнікам клуба:

*...Знаёмствы новыя абдудуцца ў пашане,
Хто чым адметны быў,
убачым на экране.
І рады ўсе: між нас
ласкаваць залаціцца,
І ў нашы душы адзіноце*

не ўчэпіцца!
Рэгіна Коржаль, Ніна Крысько, Ганна Макей, Эма Міскевіч – не толькі чытачы бібліятэкі, але і ўдзельнікі цікавых сустрэчаў. Яны гатовыя заўсёды і паспяваць, і расказаць, і падтрымаць новыя ідэі. Прысутныя з цікавасцю прагарталі альбомы з фотаздымкамі, вытрымкамі з газетаў, у якіх адлюстраваная гісторыя клуба «Залаты ўзрост», з традыцыйнымі вершаванымі прысвячэннямі яго ўдзельнікам.

І няхай добрыя традыцыі множацца!

Сяброўка клуба
Тамара КАЛЯДА,
г. Узда

(Працяг.
Пачатак у № 44)

У архіўным фондзе «Минский губернский комитет для рассмотрения и составления инвентарей помещичьих имений» маецца інвентар маёнтка Горваль, складзены ў 1844 годзе (беларуская мова ўжо не ўжываецца). Па гэтым інвентары ў вёсцы Васількова ў 1844 годзе налічвалася 26 двароў, пражывала 59 мужчынаў і 56 жанчынаў, з якіх працоўных было 25 мужчынаў і 25 жанчынаў. У карыстанні сялянаў усёй вёсцы знаходзілася 13 валокаў зямлі. Адна валока складала 21,36 га (або 20 дзесяцінаў, 30 моргаў. – «КГ»). Сюды ўваходзілі сядзібная, ворыўная і сенакосная землі. Давайце падлічым: 13 валокаў – гэта 277,68 га. Тэарэтычна, калі падзяліць гэтыя гектары на 26 двароў, атрымліваецца па 10,68 га на дым. Здаецца, можна было б і жыць... Але на практыцы было інакш. Бацькі давалі сынам надзелы (часткі) зямлі, калі тыя жаніліся. Таму большая колькасць сялянскіх двароў мела па 0,5 – 0,25 валокі зямлі. Каб сям'я ў часы панавання натуральнай гаспадаркі магла існаваць, патрэбна было мець не менш 5 га зямлі (0,25 валокі), а каб сям'я магла заможна жыць – не менш валокі зямлі. А яе ж неабходна было і апрацоўваць. Трэба мець на ўвазе, што была яшчэ і паншчына... Некаторыя сялянскія сям'і ў вёсцы наогул не мелі зямлі. Драбней дзяліць надзелы азначала пагубу для ўсіх. Бацька роднаму дзіцяці тады казаў: «Сыноч, табе зямлі няма...». Таму некаторыя дзеці (а іх было шмат) заставаліся без зямлі. Вось на якія ўчынкi вызмала жудаснае жыццё. Беззямельныя павінны былі добраахвотна працаваць на сваіх жа родзічаў ці суседзяў за ежу, каб пракарміцца, выжыць. Таму, часам без уліку спадчынных хваробаў (сухоты ды інш.), пару да шлюбу стараліся падбіраць з сям'яў, дзе было больш зямлі, а ўладальнікі зямлі не дазвалялі дзецям жаніцца на малазямельных. А каханне... Да канкрэтных прыкладаў мы звернемся крышачку пазней.

Па згаданым дакуменце ва ўсіх сялянаў вёскі налічвалася жывёлы: коней – 1, валоў – 28, падцёлкаў – 20, авечак – 51, свіней – 19, кароваў – 6. Давайце ж крышачку паразважаем з пункту гледжання сён-

няшняга дня: на ўсю вёску – адзін конь і 6 кароваў! Не выпадала нават па адзінцы на сялянскі двор.

Зямля была ўласнасцю пана, але ён дазваляў сялянам карыстацца сваёй зямлёю. За гэта неабходна было на яго зямлі працаваць, плаціць і дагаджаць. Галоўнаю павіннасцю сялянаў была паншчына. Вось якімі былі павіннасці: ад кожнай душы па 2 дні на тыдзень з падводамі, па 2 дні на тыдзень пешых, без падводаў, але з ўласнымі прыладамі працы, па 6 дзён згону на год ад кожнай працоўнай душы (у асноўным летам). Ад усёй вёскі Васількова за год патрабавалася: курэй – 22, яек – 220, грыбоў белых сушаных – 66 фунтаў, сена – 21 воз, маткоў нітак – 22. Існавалі і дадатковыя павіннасці: будаўнічыя работы – усе пабудовы, а таксама рамонт будынкаў маёнтка выконвалі сяляне. Перавозкі, як на блізка, так і на далёкія адлегласці, ажыццяўляліся таксама залежнымі сялянамі. Акрамя таго, яны павінны былі валіць і вытралёўваць асіну, пілаваць, складаць штабелямі, а потым паліць і атрымліваць попель на ўгнаенне. Выраблялі таксама і драўляныя вугалы. Для гэтага найлепей падыходзіла бяроза. Прымітыўным спосабам з бяросты гналі дзёгаць, а з хвой і смяляных пнёў атрымлівалі смалу. Мясціны «Дзягцярыня», «Смалакур», «Чорнае ворыва» – і цяпер жывыя сведкі аб працах даўно мінулых часоў. Атрыманая попель, вугаль, дзёгаць і смалу сяляне з панскага лесу адвозілі на прыстань ракі Бярэзіны ў Гагалі.

З ліку ўладальнікоў сялянаў, якія падыходзілі пану, выбіраліся вольныя – людзі, якія сачылі за працаю і парадкамі на тэрыторыі маёнтка. Час ад часу яны наведваліся ў вёскі і «выхоўвалі» шампаламі хворых і іншых сялян, якія з нейкіх прычынаў не адбылі 4-5-дзённую (у залежнасці ад пары года) тыднёвую паншчыну. Так што 50 працоўных рук з адной толькі вёскі Васількова зранку былі гатовыя да працы.

Стомленыя, позна ўвечары, вярталіся людзі з паншчыны. Рыхтавалі такую-сякую вячэру, кармілі дзяцей, жывёліну, і раней поўначы класіся спаць не атрымлівалася. Часцяком перапэцканых дзяцей бацькі знаходзілі ў печы, куды яны зімою хаваліся ад холаду, а пахаце ў той час бегалі парасяты.

І толькі два-тры дні на тыдзень, калі не выпадала рэлігійнае свята, сялянская сям'я магла працаваць на сваім надзеле. У надзелю ці ў рэлігійнае свята патрэбна было хадзіць у царкву маліцца Богу. Працаваць у гэты дзень лічылася вярлікім грэхам, бо ў сёмы дзень тыдня нават Бог адпачыў.

Вось які выпадак з часоў прыгонніцтва паспела яшчэ расказаць Аляксандра Іванаўна Батура. Аб гэтым ёй расказвала яе бабуля, з маці якой гэта здарылася. Цэлы дзень малацілі сялянкі. Уззяла яна дзецям у чапек (жаноная шапка) гароху, каб пачаставаць галодных дзетчак, якія чакалі яе. Па дарозе іх дагналі вольты і пачалі абшукваць. У каго знайшлі гарох, білі шампаламі. Пасля гэтага пасадзілі на воз і адвезлі да ўпраўляючага. Той «выпісаў» па 25 розгаў кожнай. Білі калючаю дзікай ігрушаваю галінаю. Жанчыны, якія гэтым разам нічога не бралі, расказалі ў вёсцы аб здарэнні. Уначы паўжывых іх мужыкі прывезлі дадому. Паўтара месяца не маглі падняцца жанчыны. На паншчыну ў гэты час за яе хадзіла старэйшая дачка, якой давалося два тыдні пасвіць гусей і месяц сыроваткай паіць статак цялятаў. Праз некаторы час упраўляючы заўважыў, што цяляты пачалі худзець, і стаў пагражаць «ігрушаю». Каб злавіць злодзея, вырашылі падшлізнаваць. «Злодзей» хутка аб'явіўся. Гэта былі вужы, якія на пах выпайвалі з пад'бярвенняў і выпівалі вялікую колькасць сыроваткі. Не бачыўшы, цяжка ўявіць, якім тоўстым рабіўся ён, дасыта напіўшыся сыроваткі (людзі, якія бачылі, колькі малака той можа высмактаць ад каровы, жаху даваліся: чалавек столькі не вып'е). Цэлы капец тады іх набілі.

Дарэчы, Аляксандра Іванаўна Батура была жонкаю майго дваюроднага дзеда – Якіма Васільевіча Батуры. Ажаныўся ён не па каханні. Ажанылі яго бацькі на ўдаве, у бацькоў якой была зямля. Да гэтага яна была замукам за яго старэйшым братам, але ён памёр. І вось яго ажанылі на жонцы старэйшага брата. Некалькі гадоў не мог спаць з жонкаю свайго старэйшага брата, але волю бацькоў выканаў. А тыя вырашылі: «Сцерпіцца – злобіцца». Так новая сям'я аказалася з зямлёю. Праз некалькі гадоў пайшлі

дзеткі. Працавітая, руплівая была жанчына, заўсёды дагджала свайму мужыку (я яе памятаю), але ведала, што ён кахаў іншую, з малазямельнай сям'і. Усё жыццё дзядзька Якім крыўдзіўся на сваіх бацькоў, разважаў: «Маці – люблю, бацьку – люблю, Бога люблю, прыроду і радзіму люблю, а вось абраную дзяўчыну Бог не даў кахаці». Гаварыў: «Няхай бы жылі ў галечы, але разам!». Вось якая яна, Гасподняя сіла кахання! Жаданне бацькоў выканаў. Мучыўся ўсё далейшае жыццё, бо не змог пра абраную забыцца...

Зайздросцілі аднавяскоўцы жыхарам вёскі Крынкі, што была дзесьці за 7 кіламетраў ад Васількова. Жылі яны на казённых (дзяржаўных) землях і не ведалі паншчыны. Вёска размяшчалася недалёка ад чыгуначнага прыпынку. Чыгунка была дзяржаўнаю ўласнасцю, таму, відаць, і землі вакол прыпынкаў перайшлі ў разрад дзяржаўных. І цяпер яшчэ жыхары Васількова лес паміж сваёй вёскаю і Крынкамі называюць «Казённае»: выдатнае месца для грыбоў, ягадаў, арэхаў. Надзел сям'і ў Крынках склаў 30 дзесяцінаў зямлі ўдобы і няўдобы. Вырасціў, прадаў, аддаў грашовы аброк дзяржаве, і сабе заставаўся. Заўважце, сяляне працавалі толькі на сваёй зямлі, якую можна было і лепш дагледзець. Не хацелі крынецкія дзяўчаты ісці замуж на панскія землі, бо іх чакала паншчына. Аб гэтым яшчэ з маленства сваім дзецям «удукоўвалася» бацькамі. Не адпускалі, у сваю чаргу, з панскай зямлі і хлопцаў – працоўную сілу. Так і не маглі, часам, закаханыя знайсці сваё шчасце. Калі параўноўваеш, больш яскрава вымалёўваецца твар паншчыны...

Большая колькасць сям'яў у вёсцы насіла прозвішча Гуз, некалькі сям'яў – Кастрма, Чапак, Казачэнка. Адна сям'я – Батура. Гаспадар сям'і Піліп Сцяпанавіч Батура меў 48 гадоў у 1844 годзе, гэта значыць, нарадзіўся ў 1796 годзе. Ён дажыў да адменны прыгоннага права і ў 1863 годзе выкупіў у пані Марыі Раманаўны Халадоўскай надзел зямлі. Відаць, было за што набыць...

Рост капіталістычных адносінаў патрабаваў таварнай вытворчасці. «Гісторыя БССР» паведамляе: «Наўнасць вялікай колькасці беззямельных і малазямельных сялянаў (бабылёў, кутнікаў, агароднікаў) забяспечвала панскую гаспадарку таннаю працоўнаю сілаю» (том 1, стар. 334). Клапоцічыся аб росце даходаў, пані Халадоўскае вырашае ссяліць сялянаў у больш буйныя населеныя пункты. Жыхароў вёскі Васількова перасяляюць у Гавінавічы (старажылы называюць яе Гавенавічы). У савецкія часы «з-за немілагучнасці» перайменаваная ў Валадарск. Па ўсёй савецкай краіне ў 60 – 70-я гады ХХ стагоддзя праходзіла кампанія перайменавання вёсак і нават гарадоў, каб пры развітым сацыялізме і камунізме былі прыгожымі назвы. І цяпер мясціну пад Валадарскам, дзе знаходзіўся пераселены Васіль-

коў, называюць Слабодскім полем. Цяпер пані Халадоўскае атрымлівала даходы і ад паншчыны, і ад наёмнай працоўнай сілы з ліку беззямельных сялянаў.

Расійскім імператарам Аляксандрам II 19 лютага 1861 года быў падпісаны Маніфест аб адмене прыгоннага права. «Вызваленне» сялянаў праходзіла па рэгіёнах імперыі. Для Беларусі гэта быў 1863 год, Першая Рэчыцкая паверачная камісія па складанню выкупных актаў па маёнтку Горваль устанавіла, што з 12 вёсак маёнтка ў наяўнасці няма і паловы. Камісія вырашыла, што ўсе ахвочыя могуць выкупіць надзелы зямлі ва ўласнасць у тых месцах, дзе жылі раней. «Журнал Минского Губернского по крестьянским делам Присутствия» за люты 1865 года паведамляе: «Выкупны акт I-й Рэчыцкай Паверачнай Камісіі, складзены 10 ліпеня 1864 года па іменню Горваль памешчыцы Сапраўднай Стацкай Саветніцы Марыі Раманаўны Халадоўскай Рэчыцкага павету Горвальскай воласці Гавінавіцкага сельскага грамадства сяла Васількова або Слабодка». Вёска была паўторна ўтвораная пад час праверкі, бо сяляне былі не па сваёй згодзе пераселены ў вёску Гавінавічы, а цяпер па ўзаемнай згодзе з іх гаспадыняю вернутыя назад. З выкупной справы відаць: паводле выкупнога акту набываюць зямлю ва ўласнасць 16 сялянскіх двароў. Рэвізскіх мужчынскага полу душаў у дварах, надзеленых зямлёю, – 235. Ва ўладанні сялянаў налічваецца і пераходзіць ва ўласнасць: сядзібнай – 15 дзесяцінаў 1680 сажаняў, ворыўнай – 174 дзесяціны 192 сажані, сенакоснай – 48 дзесяцінаў 1440 сажаняў, лесу – 108 дзесяцінаў 2232 сажані, выгнаў няма, пашы – 22 дзесяціны 1200 сажаняў, няўдобы – 38 дзесяцінаў 1320 сажаняў. Усяго – 347 дзесяцінаў 744 сажані ўдобы і 61 дзесяціна 120 сажаняў няўдобы. Адвод сялянам вышэй паказанай колькасці зямлі выкананы па добрай волі ўладальніцы з імі ў згодзе. Глеба на сялянскіх землях да 3 зёран, сенакосы ў невялікай колькасці лясныя і балотныя. На гэтай аснове штогодні выкуп вызначаны: за дзесяціну – 60 капеек, за ўвесь надзел 313 дзесяцінаў 1064 сажані – 188 рублёў 4 капейкі за год. Што пры капіталізацыі з 6% складае кошт выкупной зямлі 3134 рублі. Выкупны акт аб'яўлены бакам 10 ліпеня 1864 года. Па якасці землі тут былі дрэнныя, і пані М.Р. Халадоўскае прадавала іх сялянам у даволі вялікай колькасці і па танным кошце. Хоць бы што яшчэ атрымаць, бо потым, можа, і нічога не будзе.

Пётр БАТУРА,
кандыдат філасофскіх навук,
дацэнт кафедры права
і эканамічных тэорый
Беларускага гандлёва-
эканамічнага ўніверсітэта

(Заканчэнне
ў наступным нумары)

Асоба ў краязнаўстве

Этнограф, танцамайстар Мікола КОТАЎ, даўні сябра «Краязнаўчай газеты», наш сталы аўтар, днёмі адзначаў 75-гадовы юбілей. Бадай, многія чытачы нашага выдання калі не асабіста знаёмыя з гэтым рупліўцам на ніве народнай культуры, то хаця б раз сустракалі ягонае імя ў публікацыях, расповедах пра фальклорныя імпрэзы, што праводзяцца не толькі ў сталіцы, але і ў іншых кутках нашай краіны.

Але, на жаль, бывае, што шануюць чалавека за межамі таго куточка, дзе чалавек нарадзіўся, стаў на ногі, з якім не парывае сувязь, а землякі не ведаюць пра ягоныя по-

спехі. Міколу Конанавічу пашчасціла – ён жаданы госьць і ў Рэчыцкім раёне, дзе нарадзіўся, і Жыткавіцкім, дзе ў старажытным Тураве крэпла ягонае народнае харэаграфічнае майстэрства, дзе ён выхаваў цэлы шэраг выдатных выканаўцаў, якія працягваюць мясцовыя традыцыі, збіраюць ды папулярныя творы іх. І ўжо самі выходзяць новыя пакаленні ўлюбёных у беларускую народную культуру. Пра яго не раз пісалі і мясцовыя выданні. Прапануем чытачам нашай газеты вытрымкі з артыкула, змешчанага ў Жыткавіцкай раённай газеце «Новае Палессе».

Фота Аляксандра КУЛІКОВА

Хата Міколы Котава

Вядомы ў краіне харэограф Мікола Котаў, цяпер мастацкі кіраўнік тэатра фальклору «Матуліна хата» ў Мінску, збіраецца разам са сваім калектывам наведаць родную Жыткаўшчыну, а таксама суседні Столінскі раён і дзіцячы чарнобыльскі фонд у Буда-Кашалёве з канцэртнай праграмай. І дапаможа ў гэтым пісьменнік, бізнесмен Валерый Сарока.

– Свет не без добрых людзей, – кажа Мікалай Конанавіч, – і я ў гэта веру, хто б што ні гаварыў, спасылаючыся на час. Маўляў, зараз не да высокіх матэрыяў. Так, дбаць пра ўласны дабрабыт трэба кожнаму. Але жыць толькі гэтым – звар’яецца можна!

Больш за тры гады таму пры тэрытарыяльным цэнтры сацыяльнага абслугоўвання насельніцтва Маскоўскага раёна Мінска, у мікрараёне Малінаўка, намаганьнямі нашага земляка М. Котава і яго аднадумцаў быў створаны і працуе народны тэатр фальклору «Матуліна хата». Цяпер яго ведаюць не толькі ў сталіцы. А з чаго ўсё пачыналася? Пераехаўшы жыць у сталіцу, вялікі энтузіяст культуры Мікола Конанавіч, былы кіраўнік вядомага ансамбля танца «Прыпяць», адразу заўважыў, што на лавачках каля шматпавярховак, дзе жывуць перасялен-

цы з чарнобыльскай зоны, збіраюцца, як калісьці ў вёсцы, старыя людзі. Не могуць яны ніяк прызвычаіцца да новага, гарадскога ладу жыцця, да яго нязвыкллага рытму, гулу-грукату. Маючы шмат вольнага часу, не знаюць, за што рукі зачэпаць, чым заняцца. Безумоўна, заслужаны адпачынак, кватэра з усімі выгодамі – гэта цудоўна. Толькі... Учарашнія вяскоўцы, у якіх часта хоча смяяцца і плакаць душа, надта сумуюць без любых сэрцу краявідаў, без роднага ганку, калодзежа і агарода. Таму і выбіраюцца са сваіх утульных кватэраў «на сяло» – на лавачку перад пад’ездам, каб паразмаўляць з землякамі, успомніць аб мілым, дарагім, страчаным незваротна з-за нечаканай страшнай навалы. І чуе Мікола Конанавіч, што часам заводзяць знаёмую змалку песню сваёй старонкі.

– Часта гаварыў са сваімі палескімі землякамі, – расказвае сп. Котаў, – думалі-гадалі, як падвесаціць тужлівы настрой людзей, сабраць спеўны гурт, каб пачулі яго не толькі ў межах гарадскога двара. І, галоўнае, каб адчулі адарванна ад бацькоўскага кута вяскоўцы, што яны цікавыя і патрэбныя не толькі сваёй персяленскай грамадзе. Добрыя людзі з тэрытарыяльнага цэнтру прыйшлі насустрач, вы-

дзелілі прасторнае памешканне.

Былыя палешукі прынеслі сюды вышыванкі, ручнікі, абрусы, тканяныя поцілкі і ходнікі ўласнага вырабу. Нібыта цэлую вясковую хату аздобілі і перанеслі ў горад. І зручна стала тут збірацца на вачоркі-пасядзелкі, спяваць і танцаваць, узнаўляць нашы беларускія, палескія абрады і сваты, што ў памяці змалку і без якіх не было паўнакроўным жыццём глыбінкі, таго ж старажытнага Турава. І пачалі прыходзіць і далучацца да глыбіннай народнай культуры многія гараджане.

Дзякуй Богу, атрымалася ўсё, як задумвалі. Нават больш таго. Народны тэатр фальклору «Матуліна хата» стаў прыцягальным цэнтрам для многіх жыхароў Малінаўкі. Слэдам за здольнымі, усё яшчэ галасістымі старэйшымі жанчынамі пацягнуліся іх дачкі і ўнукі, моладзь. Пачалі прыязджаць нават з іншых раёнаў сталіцы, каб спасцігнуць мудрасць продкаў, багаты паэтычны і вобразны свет народнага мастацтва. Ахвотна ўключыліся ў творчы працэс і адчулі, якім цікавым, багатым можа быць жыццём.

Што і кажаць, першыя поспехі акрылілі самадзейных артыстаў. Дзе б яны ні выступалі альбо

запашалі ў сваю «хату» – паўсюль усхваляваныя твары глядачоў і слухачоў, падзякі, просьбы як часцей ладзіць сваты, без якіх чарсцвее душа. Адночы замахнуліся на далёкую, але вельмі жаданую вандроўку, падрыхтавалі спецыяльную праграму «Люблю наш край». Але як гэта зрабіць? Яны ж працуюць як самадзейны калектыў, без фінансавай дапамогі. І на выручку прыйшоў пісьменнік і бізнесмен Валерый Сарока. Былы вясковец, Валерый Ларыёнавіч не адчураўся сваім каранёў, ён парнейшаму любіць сяло і яго людзей. Трэба было бачыць, як у сельскіх клубках і дамах састарэлых пад час выступленняў тэатра радасцю і надзеяй свяціліся вочы людзей, якія аддалі ўсе сілы і здароўе, каб жыла і квітнела наша зямля. Не раз змахваў слязу і сам пісьменнік, які быў разам з калектывам «Матулінай хаты»...

Наш зямляк М. Котаў увесь час знаходзіцца ў творчым пошуку. Нядаўна разам з жыткавіцкім музыкам Сяргеем

Страхам яны стварылі такія цудоўныя песні як «Дранікі-бульбянікі» і «Матуліна хата». Пра гісторыю стварэння апошняй Мікалай Конанавіч расказвае: «Мне паслала гэту песню з таго свету маці з дазволу самога Госпада Бога. Адбылося гэта на Радаўніцу; удзень я быў на могілках, а ўначы прагнуўся а трэцяй гадзіне ў сваёй рэчыцкай радні, у Котавых. Словы самі клаліся на паперу. Я тады сказаў: «Дзякуй, мама, дзякуй, нябёсы!»

Словы Міколы Котава паклаў на музыку Сяргей Страх, які разам з жонкай Валянцінай стварыў на Жыткаўшчыне шырока вядомы сямейны ансамбль «Абібокi». Затым заслужаны артыст Беларусі, дырыжор аркестра імя Жыновіча Аляксандр Крамко зрабіў аранжыроўку. Прэм’ера песні «Матуліна хата» ў выкананні вядомага ансамбля Белтэлерадыё «Вясёда» адбылася на першым канале Беларускага радыё.

Сяргей КУЛАКЕВІЧ, г. Жыткавічы

Рэдакцыя «Краязнаўчай газеты» шчыра віншуе Міколу Конанавіча з 75-годдзем. Шчыра зычым моцы і здароўя, плёну і рэалізацыі задуманага. Заставайцеся гэткім жа няўрымслівым ды неспакоем душэўным абуджайце іншых да справы!

«Карціна свету» адной асобы

Гульні. Лічылікі

Божая кароўка

Кароўка-кароўка,
дай нам малачка,
А мы табе накосім клівярка.
Клівярок ты паясі,
І нам большы малачка дасі.

Эта мы пелі. Мы так на ладонь... Яна поўзала...
Мы: «Кароўка-кароўка,
дай нам малачка,
А мы табе накосім клівярка.
Клівярок ты паясі,

І нам большы малачка

дасі».

Яна чагось – пырх. Яна доўга ня поўзая... Пырх – паляцела. І мы яе ўжо не даганяем.

[А ці божая кароўка малако прыносіць?]

Так нам гаварылі. І баба наша казалі: «Не давіця каровак. Эта – божая кароўка».

Кавалькі

Бабу прасілі, што на агародзі паймаіш кавалька, прынясі. Тады мы ўсё, і ў «Мечыка» гуляіма, кідаіма ўсё, садзімся і ў «Кавалька» гуляім. Паложым дагары яго. Ён чорненькі такі, драцяны, крэпкі-крэпкі. І будзіш прагаварываць:

Кавалёк-кавалёк,
Іскай тапарок.
Не скуеш тапарка,
Я не дам вугалька.
І ён тады падскоча – трэсь! –

пузам уверх ляжыць. А тады ўжо пераверніцца і начыная поўзаць. І мы бачыма.

Хтось нас навучыў із большых. Большыя дзеляць. І мы бачыма. А яны нас не прымаюць. Мы прыдзім, бабу шукаім: «Баба, нам кавалька!...». Яна: «Ну, пайду на гарод, паляжу». То яны па грядках бегаяць... Яны ня сільна ўцякаюць. Яна нам ужо прынясе: «Наце, дзетачкі». Еслі двох паймае, аднаго ў карабок схаваіма, ніхай у карабку сядзіць, а ў этага гуляіма. І ён усё будзя пашчоўківаць. Еслі ён ужо падскоча і ўпадзя, ён ужо не падае пузам уверх, а ўжо ўніз. Мы зноў яго пераварачываім. І зноў. І будзя нас пяць-шэсць... Сядзіць у кругу... І ўсі ету самаю прагаварываць. І большыя будуць сядзець у кавалька. Но яны-то нам не дадуць кавалька. А тады іхні кавалёк ці ўцячэ, ці хто раздае. Бывае, не шчоўкае кавалёк... «А!» Возьме перяломя. Прыдуць: «Дайця нам кавалька» – «Не дадзім». Яны на

гародзі, і на вуліцы можна найціць.

Кавалёк-кавалёк,
Іскай тапарок.
Не скуеш тапарка,
Я не дам вугалька.

Вугалёк куоць... (Ні нагрэіш, і кавець ні будзіш.)

На ўсякую гульнію была песня. У «Яркі» гуляім, і пачынаіш: «Ярыкі-паярыкі па полю хадзілі...»

Кавалька як хто паймае: «Хадзіця. Я кавалька паймаў. Давайця гуляць!». І пакуль яго намучыш. Бесканечна сядзіма.

Каторы ніжай падскоча, каторы вышай... Падшчоўкня. Мы яго зноў абарачываіма. Мне ўжо тапарок скаваў. І ты ўжо прагаворыў тую сама: «Кавалёк-кавалёк...»

Заніцаў
Генадзь ЛАПАЦІН

(Друкуецца паводле кнігі «Варвара Грэцкая як з’ява беларускай народнай культуры»)

СНЕЖАНЬ

13 – Маляўка Мікола (Мікалай Аляксандравіч; 1941, Стаўбоўскі р-н), паэт, перакладчык, аўтар шэрагу зборнікаў вершаваных і прэзаічных твораў (у т.л. для дзяцей), многія з якіх пакладзены на музыку і перакладзены на рускую і ўкраінскую мовы, лаўрэат прэміі Федэрацыі прафсаюзаў Беларусі (1997), Літаратурнай прэміі імя А. Куляшова (1992), спецыяльнай прэміі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь (2002), Рэспубліканскага конкурсу на лепшы літаратурны твор года «Залаты Купідон» (2012) – 75 гадоў з дня нараджэння.

14 – Роп Эдвард фон (1851, Віцебская губ. – 1939), рэлігійны і грамадска-палітычны дзеяч Літвы і Беларусі – 165 гадоў з дня нараджэння.

15 – Аляксандравіч Сцяпан Хусейнавіч (1921, Капыль – 1986), літаратуразнаўца, крытык, пісьменнік, краязнаўца, заслужаны работнік культуры Беларусі – 95 гадоў з дня нараджэння.

15 – Асмалюўская Галіна Віктараўна (1936, Горкі), дамбрыстка, педагог, заслужаная артыстка Беларусі – 80 гадоў з дня нараджэння.

15 – Нацыянальны гістарычны музей Рэспублікі Беларусь (Мінск; 1956) – 60 гадоў з часу заснавання Арганізацыйнай групы па стварэнні Беларускага дзяржаўнага гісторыка-краязнаўчага музея (адкрыты як Дзяржаўны музей Беларускай ССР 02.11.1967).

17 – Дорскі Іосіф Львовіч (1911, Мінск – 1964), тэатральны дзеяч, драматург, заслужаны дзеяч мастацтваў Беларусі – 105 гадоў з дня нараджэння.

17 – Дубінка Вячаслаў Андрэвіч (1941, Слуцк – 2010), пісьменнік, дзеяч народнага мастацтва, фатограф, аўтар фотанарысаў, шэрагу кніг прозы і публіцыстыкі – 75 гадоў з дня нараджэння.

17 – Равенскі Мікола (Мікалай Якаўлевіч; 1886, Бярэзінскі р-н – 1953), кампазітар, аўтар музыкі да многіх вершаў беларускіх паэтаў, дырыжор, музычны крытык, фалькларыст, збіральнік і апрацоўшчык беларускіх народных песень, дзеяч беларускага замежжа – 130 гадоў з дня нараджэння.

17 – Цікота Андрэй (1891, Віленская губ. – 1952), рэлігійны і культурна-грамадскі дзеяч, грэка-каталіцкі (уніяцкі) святар, педагог – 125 гадоў з дня нараджэння.

18 – Несялюўскі Францішак Ксаверы (1771, Ляхавічы – 1845), дзяржаўны і ваенны дзеяч ВКЛ, удзельнік паўстанняў 1794 г. і 1830 – 1831 гг. – 245 гадоў з дня нараджэння.

19 – Клаус Мікалай Парфір’евіч (1906, Клімавічы – 2001), дырыжор, галоўны дырыжор сімфанічнага аркестра Усебеларускага радыёкамітэта (1939 – 1941), піяніст, кампазітар, аўтар шэрагу інструментальных твораў, рамасаў, твораў для дзяцей, музычны кіраўнік дзясяткаў оперных і балетных спектакляў – 110 гадоў з дня нараджэння.

19 – Сіманькоў Мікалай Іванавіч (1896, Дуброўна – 1983), майстар-ганчар – 120 гадоў з дня нараджэння.

19 – Чырык Мікалай Максімавіч (1936, Рэчыцкі р-н – 2005), паэт, дыктар Белдзяржтэлерадыёкампаніі, заслужаны артыст Беларусі – 80 гадоў з дня нараджэння.

20 – Гром Уладзімір Мікалаевіч (1951, Жыткавіцкі р-н – 2008), дзеяч самадзейнага мастацтва, фалькларыст, этнограф, прапагандыст народнай традыцыйнай песенна-інструментальна-харэаграфічнай творчасці, аўтар шматлікіх нотных і метадычных выданняў, стваральнік заслужанага аматарскага калектыву Беларусі «Крупіцкія музыкі», заслужаны работнік культуры Беларусі, лаўрэат прэміі ў галіне народнай творчасці – 65 гадоў з дня нараджэння.

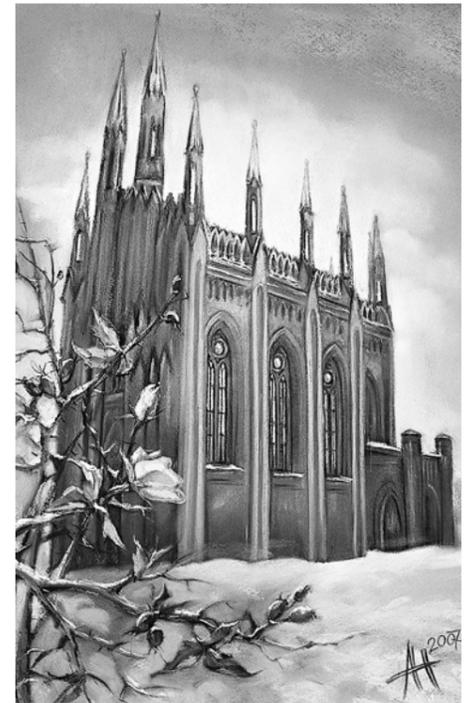
20 – Сергачоў Сяргей Аляксеевіч (1946, Мінск), архітэктар, адзін з стваральнікаў Музейнага комплексу старажытных народных рамёстваў і тэхналогіяў «Дудуткі» і Беларускага дзяржаўнага музея народнай архітэктуры і побыту, вучоны, даследчык праблемаў развіцця традыцый беларускага дойлідства ў сучаснай архітэктуры, педагог – 70 гадоў з дня нараджэння.

21 – Барысаўскі аб’яднаны музей (Барысаў; 1946) – 70 гадоў з часу заснавання.

21 – Зан Тамаш (1796, Маладзечанскі р-н – 1855), паэт-рамантык, даследчык беларускага фальклору, геолаг, удзельнік вызваленчага руху на Беларусі і ў Літве – 220 гадоў з дня нараджэння.

21 – Пешкур Іван Іванавіч (1921, Капыльскі р-н – 1980), мастак тэатра, жывапісец – 95 гадоў з дня нараджэння.

23 – Ёхер (Іёхер) Адам Бенядзікт (1791, Вільня – 1860), бібліяграф, гісторык, педагог, член Віленскай археалагічнай камісіі, аўтар «Бібліяграфічна-гістарычнага агляду літаратуры і навукі ў Польшчы ад увядзення друкавання да 1830 г.», гістарычных нарысаў і даследаванняў – 225 гадоў з дня нараджэння.

«Зімовая шыпына».
Наталія Аніськовіч (г. Віцебск)

Адказы на крыжаванку, змешчаную ў № 44

Уздоўж: 1. Рай. 7. Прынц. 9. Увосень. 12. Бяда. 13. Кругляк. 14. Яйкі. 15. Стома. 17. Дзіва. 19. Крылы. 20. Пекла. 22. Спец. 23. Агнішча. 27. Зара. 29. Красуня. 31. Сядло. 32. Хвост. 33. Эфа.

Упоперак: 2. Абсяг. 3. Бык. 4. Карбас. 5. Двор. 6. Жня. 8. Цяліца. 10. Карміліца. 11. Мядзведзь. 16. Тур. 18. Вол. 19. Космас. 21. Апарат. 24. Гурт. 25. Іосіф. 26. Чуні. 28. Яда. 30. Год.

Малая краязнаўчая энцыклапедыя

(Пачатак у № 1 за 2003 год)

ПАДНЯПРОЎЕ (заканчэнне артыкула). Распаўсюджаны тыпы планіроўкі традыцыйнага жылля: хата+сенцы+клець, хата+сенцы+хата, хата+трысцен. Апошні, выконваючы ролю сенцаў, нярэдка (калі ў ім ставілі печ) ператвараўся ў жылое памяшканне. Свіран (амбар, інбар) для зерня ставілі насупраць хаты. Хлявы (хлеў, пуны) прымыкалі да жылля праз павець ці размяшчаліся ў глыбіні двара. Сярод падсобных памяшканняў рэдка сустракаліся стопкі, замест іх у Падняпроўі былі распаўсюджаны функцыянальна блізкія скляпы (пограбы). Прасторныя гумны са стрэхамі на сохах мелі сушню – звычайную ёўню ці двух’ярусную асець з ямнай печу. Больш прыкметная кантынентальнасць клімату, наяўнасць сушняў пры гумнах, як і добрая вентыляванасць апошніх, рабілі непатрэбнымі азяроды, якія тут былі рэдкай з’явай. Для сушкі лёну часцей выкарыстоўвалі лазні, якія мелі падоўжную страху, што абапиралася з аднаго боку на 2 слупы, утвараючы навес.

Канструкцыйнай асновай жыллёвых пабудоваў быў зруб з круглых бярвёнаў, звязаных у просты вугал з астаткам, на штандарнай аснове.

Стрэхі на лемягах (закотам) і стаяках (пазней – на кроквах) крылі саломай «пад колас», радзей – камлём уніз («пад грабёнку»). У раёнах, багатых на лес (Рагачоўскі, Быхаўскі, Клімавіцкі, Чэрыкаўскі паветы), былі пашыраныя стрэхі, крытыя дошкамі, аполкамі, дорам, драціцай (шчапа). Некаторай своеасабліваасцю архітэктурнага аблічча і арганізацыі інтэр’ера адрознівалася народнае жыллё на поўдні рэгіёна. Маляўнічай дэкаратыўнасцю вызначаецца веткаўская разьба, якой аздаблялі франтоны, ліштвы, карнізы, ганкі, брамы і весніцы.

Скансэн, сектар «Падняпроўе».
Праабражэнская
царква ў в. Барань
Аршанскага раёна

Скансэн, сектар «Падняпроўе».
Вяночныя двары ў в. Волева-Дубровенскага
раёна і з в. Бракава Слабада Чавускага раёна

Народнае адзенне Падняпроўя ўвасобіла старажытныя рысы, уласцівыя традыцыйнаму касцюму славянскіх народаў, зазнаўшы пэўны ўплыў усходніх і еўрапейскіх строяў. Тыповае верхняе адзенне – злёжку прыталеныя кажухі і шыракаполыя світкі светлашэрага колеру са стаячым каўняром без гузікаў (падвязваліся вакол талі шарсцяным плеченым поясам), а таксама кафтан-армяк тыпу бурноса, укарачаная паўсвітка і кажушок (паўшубак). У традыцыйным жаночым адзенні яшчэ ў пачатку ХХ ст. бытавалі старажытныя панёвы, узорныя андаракі, шпытыя з безрукаўкай-гарсэтам (ліф, кабат), і саяны, аналагічныя рускім сарафанам. Жаночыя кашулі шылі звычайна з плечавымі ўстаўкамі (полікамі), нагрудную частку рабілі з

больш тонкага кужэльнага палатна. Іх упрыгожвалі вышыўкай і тканым арнаментом чырвонага ці камбінаванага (чырвонага з чорным) колераў (магілёўскі строй, краснапольскі строй), аздаблялі сакаленнем, маршчэннем (буда-кашалёўскі строй). Самабытным узорна-дэкаратыўным стылем упрыгожвання вылучаецца адзенне паўднёвых раёнаў (неглюбскі строй). У арнаменце святочнага адзення і тканінаў дамінавалі адносна буйныя геаметрызаваныя ўзоры, у Пасожжы часцей сустракаліся раслінныя матывы. Ва ўзорным ткацтве ўжывалася браная тэхніка, у вытворчасці андараквай тканіны пераважала 2-нітовае ткацтва. Своеасаблівымі прыёмамі аздаблення вылучаюцца традыцыйныя тканяны неглюбскія і буда-кашалёўскія ручнікі.

Рэгіянальнай асаблівасцю вызначалася кераміка (гл. Падняпроўская кераміка).

Лінгвістычная карта Беларусі адзначае дыялектны асаблівасці гаворак Падняпроўя, якія вылучаныя ва ўсходне-магілёўскую групу паўночнаўсходняга дыялекту. Неаднароднасць культурных ландшафтаў дазваляе вылучыць у Падняпроўі некалькі лакальных раёнаў (падраёнаў) – левабярэжжа і правабярэжжа Дняпра, Пасожжа і Бярэзінскі раён – з уласцівым кожнаму з іх комплексам мясцовых этнакультурных прыкметаў.